

ПОЗОРИШТЕ

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази свагда о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а па страну 60 и. месечно. — Претплатата се шаље Корнелу Јовановићу, који се из јубави према позоришту примно да разшиље овај лист.

СТАРИ ГЛУМАЦ.

(Наставак.)

Занесен тихим, племенитим усхитом ишао сам кроз усамљене улице у свој стан. Ноћ је била лепа, ведра, а месец и звезде осветљавале су дивно земљу, — а у тај мах наде ми случајно на ум вечерашњи комад, а нарочито други призор у другом чину. И нехотице ми излетише из уста неколики редци из моје улоге. Трагао сам се из тога заноса свога тек кад сам видио да сам у башти, у коју до сад још нисам смео да крошим. Нека тајanstvena сила вукла ме је баш под ону војку, где је она обично седила на трави.

Погледам тамо — али она ту. Да ме је тада заштитала као оно Јулија: „Како дође амо? О, реци ми, и за што дође?“ — одговорио бих јој по свој прилици као оно Ромео: „Донесе ме јубав на лаки крили!“ Али — она се поплани и викну. Молио сам је да ме извини што сам тако хтео сам

„О, извините ви мене, што сам“

Хтео сам што да кажем, али нисам био ка-
дар ни рече да произборим. Други би јој глумац
можда издекламовао најлепши реченице из које
год јубавничке улоге.

У мојој невољи нале су ми на памет само
Ромеове речи: „Сувише сам дрзак, па не ће да
да ме гледа!“

„Лепа ноћ!“ — рекох најпосле.

„Јест, веома лепа.“

„Како звезде јасно сјају!“

„Баш сам себи изабрала једну звезду. Видите
ону, што се онако јако блиста, управо над нама.“

„То је звезда преходница. Ја бих себи из-
брао ону звезду до ње. Она ће ме вазда сећати
ове лепе ноћи, овога дивнога часа.“

На то није ништа одговорила.

Мало сам се попланио због своје држности,
те сам уступкнуо неколико корачаја напад.

„Је-г-те да је моје цвеће лено?“

„О, веома дивотно, госпођице; особито ови
љиљани.“

„То је боја чистога срца. Ја и ружице јако
волим.“

„Али у оном стручку цвећа има и лаворова
линија, а то значи јубав и слава.“

Она порумени. То сам спазио веома добро на
месечини. Опет сам се попланио, па сам хтео
да пођем, јер сам мислио, да сам је увредио. Али
ми она рече да останем. Сео сам на клупу
од бусења, али сигурно у пристојној даљини
од ње.

Била је то предивна, неописана ноћ. Ваздух
је био тако чист и прозрачен, да се могло про-
видити кроз небо, а владала је таква тишина,
да се могла чути песма небеских анђела. Занели
су нас осећаји тако, да ни једно нисмо били ка-
дри што проговорити. О блажена ноћи! Бојао
сам се, да је то само сан, баш за то што је ноћ!
И сувише сам био занесен, опијен!

Она поче прва да збори. Говорила је о по-
зоришту, о вечерашњем комаду, о мену, о себи,
о њеном цвећу, о њеним штицима, и бог те шита
о чему још. Ја сам говорио врло мало. Тај из-
ненадни састанак с њоме, чисто ме је очарао.
Она ме је окружила као неким мађоничким ше-
старем, из кога ми прерадосна душа и раздрагано
срце нису могли излетити ни на крилима рече
ни уздаха. Само су се могли сакушити у зрно
бисера, па се онда обое растворише и појавише
као суза у оку. О, да је тада какав анђео похва-
тао те сузе, па да их је однео горе на небо, можда
би се стари бог обрадовао што види сретна чо-
века, те би се смиловао на мене, па би пустио
на мене тешки санак, онај санак, што га будаје
зову — смрт!

Ноћ је била већ у велико одмакла. Мати, која је била у походама код неке пријатељице своје, звала ју је да иде спавати. Девојче се препаде, па скочи и отрча, рекав ми „лаку ноћ.“ Ја се нисам ни макао, јер сам мислио, да се она, као и Јулија, мора опет вратити и пожелити ми још један пут „лаку ноћ“.

Доцније одем у своју собу, те легнем у постељу, али не много заслати. Није то била страст, ни чезња, ни ватрена жудња, што ми није дала да засним, него је то била нека тиха, блажена спрећа, какву би морао осећати поточић — да има срца — кад с иролећа око њега порасте цвеће, кад се рујна зора у њему огледа, и кад зраци сунчани трепереле по његовим валима. Затим ми се мек санак навуче на очи. Месечина ми је кроз завесе лако обасјавала лице — у цбуни негде весело је прижељкивао славуј, као оно сањалица, који се пробуди у својој срећи. Месечина и песма славујева помешаше се у моје снове. Месечина ми је пртала слике у души, а меки звуци славујеве песме задрмали су ми најтајније жиће мога срца. Чинило ми се, као да сам доспео у вилинско царство, као да слушам еолову харфу.

Заснао сам тако у тим мислима и осећајима.

V.

„Бодакија иека тражи себи другог глумца, моја газдарница другу ћерку, а публика иека од сада држи другога за луду. Кочијашу, терај брзо, пусти те коње иека јуре трком, иека све севају варнице из калдрме, иека кола лете ваздухом! А ти мила голубиће моја, не бој ми се ништа! Наслони ми се на груди, па почивај! На небу ће одмах засинути оне наше две звезде, што смо их изабрали, па ће нам светлити, а на земљи ће нас чувати наша два пријатеља: црни шантач и тиха ноћца. Псусј само и куни, поробљена мати! Не бојим се више никакве клетве, јер сам се навикао већ на исовке и клетве. Поднео бих радо и клетву целога света за љубав овога благослова, овога благенства.“

Одвој сам то лепо, невино девојче, отрагао сам је од матере јој.

Ах, она је све лако схваћала, па је, на жалост, још лакше научила и студију љубави.

Прве недеље звала ме је још својим пријатељем, а љубила ме као свога брата. После четрнаест дана био сам јој „Ромео“, кога је она као „Јулија“ пољубила. Треће недеље лежала је у мом нарочју и нежно и невино као јагње, а смешила се и дрхтала је као оно божица. Но, кад ју је пољубио облак.

(Настава ће се)

ЖИСТИЋИ

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРНИШТЕ.

(„Ромео и Јулија“. Трагедија у пег чинова, написао В. Шекспир, с енглеског превео др. Лаза Костић, за српску позорницу уредио А. Хаџић.) Приказана у уторак 9. јануара о. г.

III.

Има гдекојих улога, које глумицу или глумици одмах у почетку тако импонују, да се тек после чешћег покушаја може страве ослободити. Те улоге, биле тешке по себи, или биле носиоце узвишених замисли, или представљају гојему личност, одузимају глумицу, па још младом, и оно мало поверења, што га има у себи; давно прекужена бојазњивост поврати се из нова; у гласу, у кретању не уме да изведе довољну гликост. Тако му је, као да стоји пред врло строгом испитном комисијом, која иде ли на то, да уочи оно, што је на њему лошије, а да се и не обзира на оно, што би лепше и округлије приказао. На сваки је начин тај душеван расположај од велика уплив на глумца, те тако и на све му приказивање.

Међу улогама те врсте спада и Шекспирова Јулија. Она је у почетку безазлено девојче, која се развија, која расте пред очима свога Ромеа, док не дође, у доста наглим скоковима, до тог врхунца, који не зна, паки хоће да зна за

што друго, до — љубави. Ромеу је девојче, љубазница, жена; родитељима је послушна ћип — до могућности; осталом смету је непознати алем.

Да видимо, како је решила гра М. Рајковићка ту, поред све разноврсности, свагда доследну улогу.

Први корак на позорницу, прве речи показиваху нам, да јој је, при подигнутују завеси, та улога израсла пред очима и већом, него што је занета. Гра Рајковићка је можда у оном тренутку посумњала у своју снагу, да ће Шекспирову Јулију достојно моћи приказати, или да ће јој та улога под руком постати обична цура у стапинском оделу, која осећаје своје рецитује у складним јамбима. С тога јој и тестијаху речи као декламација, која има да изнесе само слику осећања, а не баш осећање. Јулија мора показати, постепено, свежешће и јасније, да Ромеове речи и очи беху од узива на младо, безазлено, али жарко срце њено. Та је љубав морала бити већ у потпуном развијању, кад је чула из дојакнијих уста кобну реч, да је Ромео непријатељ дома њеног. С тога јој морају и речи:

Јединија јад, и љубав једини!

Доцле те познах, индех прерано!

За љубав ми да знака немила,

Крвника морам љубит' верано!

бити речене најпре у изненади, за тим у очајању и најзад у жару, који прелази преко сваке сметње. Тад је тренутак пропустила гђа Рајковићка. Она је изрекла те крупне речи, јер беху случајно у улози јој; рекла их је, као да је знала, да је Ромео, Монтекић, па је само хтела још од дојкиње „званично“ да дозна, те да се, бајаги, паће у чуду.

У другом чину, у врту оца свог, у дивној појави, кад и њојзи и Ромео долази љубав до потпуне свести, кад су већ обоје знали, шта хоће, те из неизвесна положаја прећоше у известац, беше гђа Рајковићка већ болја. Она се постепено разгрејала, класичне речи класична садржаја донешале су је у ватру, те јој у гласу лежаше осећање и жар, који је од Шекспира уливен у речи; али нас кретање није задовољило са свим, јер беше свагда једно исто: десна јој рука махаше свагда у истој пластици, била реч сад ма која. Гестикулација мора бити потпуно изведена, не само доникле, фрагментарно; њу употребљује глумач особито онда, кад стоји на позорници; има линак наслона, као у нашем случају Јулија на балкону, онда је рука споредно средство и не сме нам својим присуством сувише падати у очи. Код гђе Рајковићке се та мана изражавала особито у подужим говорима, као:

Тек име твоје што је злотвор мој:

Ти сам си ти, ти ипак Монтекић, итд.
или кад рече:

Крије ме поћи но лицу чувидом,

Те не видиш ми девојачки стид, итд.

Говорећи пак речи:

Ип чиме!

Ил' куни ми се собом дивотвим,

Божанственим кумиром света мог

И вероваћу.

Те речи беху тако пријатне, тако, рекли бисмо, с уметничким осећањем изведене, да је заслужила свако признање. У тим речима већ лежи невиност и безазленост, а знамо да је безазленост карактерна уметничка црта у гђе Рајковићке.

Врло нам је јао, што је изостављена појава осма у трећем чину: Јулијин монолог на прозору и разговор с дојкињом, у ком избија голема љубав њена.

У четвртом чину, у првој појави, у разговору с Ромеом, беше гђа Рајковићка на врхунцу свог приказивања, само нам ваља применити, да је речи:

Еј, срећо! Кажу да си невера;

На што ћеш онда с верним драганом?

Та буди бар и њему невера,

На пошљи патраг свога девера!

изрекла сувише хладно и без она бескрајна осећаја, с кавким би га можда рекла права, талијанска Јулија.

Велики монолог у деветој појави четвртог чина беше добар, само бисмо приметили, да се од сад завеса спусти у оном тренутку, кад Јулија диже чашу, да пије; није нам са свим идеална, кад и пред нама отвори уста, да их употреби, да — није, па ма то био отрои или мелем.

У шестој појави истог чина, кад се Јулија буди, прехитрила се мало гђа Рајковићка; рекли бисмо, да се, после сна од четрдесет и два сата, теже ваља будити, ма да се каже „к'о из слатког сна.“ Тек доцније, видећи, да је запста у гробници, тргне се од сила ужаса.

Примедбе наше, као што смо уверени, не ће гђа Рајко-

вићка рђаво тумачити; држимо, да ће их узети с правог уметничног гледишта, који не дозвољава, да сујета надавала уметници, тим пре, што за целину њене Јулије имамо јавно признање наше да изречемо. Гђа Рајковићка показује воље и тежње, а то је најглавнији моменат, јер ту има глумач да захвали самим себи, ако је дошао до чега.

С Јулијином улогом иде упоредно улога Ромеа.

Од давна смо научени, да ћемо са позорнице срискати уживавања, кад год смо на позоришном листу читали име г. Д. Ружића међу приказивачима. Његов глас, његово кретање толи природно, доведе постепено до лепа савршенства умни развитак, дар, разумевање и односност к својој струци, глумаштву, уметништву. Са задовољством и с потажним усхићењем пратили смо Ружићево напредовање од неколико година овамо, кад се већ јасно видио, шта му је позив.

Да се од такве снаге, као што је Ружић, с правом очекивати може, да Ромеа прикаже свом сплом, свим богатим средствима, којима располаже, не потпада ни под какву сумњу. Па овег бисмо имали, поред свег задовољства, да му речемо реч, не као хладнокрвни рецензент, већ као пријатељ и поштовач. Ружић има неко кретање с десном руком, с којим ипак са свим задовољиши. Обичај му је, да десном руком опишује водораван лук од 90°, и то од својих груди напоље и назад. Ту гесту је употребљавао врло често у првој појави другог чина.

Кретање подупире глас, а глас речи; кретање долази тек у други ред. Оно је ту, да тамо, где глас ипак доноси, да поткрене и саму реч. За то добар глумач и штеди своје гесте, јер их хоће да употреби у згодном тренутку, да тиме свом гласу и својим речима дадне неки виски рељеф; употребљује ли гесте често, то губе од своје вредности просто с тога, што нам унадају сваки час у очи, те и не примећујемо, да ли је ова или она реч од веће важнине или не. Та се појава види и у свакидашњем животу. Прости, примитивнији људи употребљавају гесте сваки час, јер не умеју над собом да владају; изображен човек само у одсукном и згодном тренутку, јер мисли.

Иначе, у осталим појавама беше Ружић изврстан, особито у десетој појави трећег чина. Ту је улио сав свој жар, све дубоко осећање и разноврсно тумачење своје. Речима:

Шта прогону? Смиљу се, реци смрѓ,

Јер прогнаноме страшића је коб,

Нег' умрломе што је хладан гроб:

Не реци, ох, не реци — прогону!

занео је публику.

И сад долазимо к оном питању, што нам со намеће и нехотице. За што је Ружић у великом, тешком тренутцима, кад приказује големо осећање, одушевљење, очајање, бол, ужас — за што је онда изврстан, а у тренутцима мешовита својства, неизвесна карактера — за што је онда слабији? Је ли то с тога, што су му се такви тренутци изгубили из очију рад привидне исптавости своје, или су такви моменти занета тешки?! Али ми смо уверени, да ће Ружић, кад је прешао преко врлети и провалија, прећи и преко — неравне стаже. Он то може, он ће то и учинити.

(Свршће се.)

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

13. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 9.

У НОВОМЕ САДУ У ЧЕТВРТАК 18. ЈАНУАРА 1879.

Први пут:

ЦВРЧАК У МРАВИЊАКУ.

Шаљива игра у 1 чину, француски написали Легуве и Лабиш, превео Бранко М. Јовановић.

О С О Б Е:

Паво Винељ, племић .	Ружић.	Ханријета, кћи им .	М. Рајковићка.
Шамроа	С. Рајковић.	Слуга	Њираћ.
Авастасија, жена му .	Ј. Поповићева.	Збива се у Паризу, у садање доба.	

Пре тога:

ИЗБИРАЧИЦА.

Шаљива игра у 3 чина, с певањем, од Косте Трифковића.

О С О Б Е:

Соколовић	Зорић.	
Јеца, жена му	Д. Ружићка.	
Малчика, кћи им	Л. Хаџићева.	
Савета, њихова нећака	Љ. Зорићева.	
Тимић	Јовановић.	
Ката, жена му	Ј. Поповићева.	
Милица, кћи им	Б. Хаџићева.	
Бранко, журналиста }	Марковић.	
Штанцика }	млади људи, који хоће да се жене	Лукић.
Топица }		Добриновић.
Јован, послужитељ код Соколовића	Њираћ.	

Збива се у Новоме Саду.

У петак 19. јануара: „Сан и јава.“ Драма у 3 чина, од дра Милана Јовановића, музика од А. Милчинског.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 9 И ПО САХАТА.